

Referințe bibliografice

1. Cârnaț T. *Nondiscriminarea în condițiile constituționalismului contemporan din Republica Moldova. Monografie*. Chișinău: Pontos, 2008.
2. Cârnaț T., Cârnaț M. *Protecția juridică a drepturilor omului*. Chișinău: Reclama, 2006.
3. Micu D. *Garantarea drepturilor omului în practica Curții Europene a Drepturilor Omului și în Constituția României*. București: All Beck, 1998.
4. Muraru I., Iancu Gh. *Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale (Partea I)*. București: Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1992.
5. Stanomir I. *Constituționalism și postcomunism. Un comentariu al Constituției României*. București: Editura Universității din București, 2005.
6. Гасанов К. К., Стремоухов А. В. *Абсолютные права человека и ограничения прав*. În: Правоведение, 2004, № 1 (252).
7. *Юридические гарантии конституционных прав и свобод личности в социалистическом обществе*. Под ред. доктора юрид. наук, проф. Л. Д. Воеводина. Москва: Издательство Московского Университета, 1987.

EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE ÎN CONTEXTUL GENERAL AL EXCEPȚIILOR PROCESUALE

Olesea ȚURCAN,
magistru în drept

RÉSUMÉ

Exception d'inconstitutionnalité a une place spéciale dans le système des exceptions procédural. C'est un moyen spécifique de l'exercice de contrôle de constitutionnalité des lois, en particulier, un contrôle concret a posteriori.

Ainsi, la juridiction constitutionnelle peut être saisie par voie d'exception: lorsque, au cours d'un procès, une partie soulève devant un tribunal ordinaire l'exception d'inconstitutionnalité, ce tribunal ne peut pas trancher lui-même ce point de droit qui constitue pour lui une "question préjudicielle"; il doit en saisir la juridiction constitutionnelle; quand celle-ci aura tranché cette question, l'affaire reviendra devant le tribunal initial pour jugement sur le fond.

Conceptul de *excepție* evocă, în limbajul obișnuit, orice abatere de la o regulă generală și provine din substantivul latin *exceptio*, care înseamnă "a lua din", "a împruțina", "a anihila". Cu această din urmă semnificație termenul de excepție s-a folosit și în dreptul roman, spre a defini mijlocul prin care pîrîtul urmărea să evite condamnarea sa ori numai să obțină o întîrziere a judecării [14, p. 66].

În general, se consideră că originea excepțiilor se află în dreptul roman, însă cu o altă fizionomie, de unde și sorgintea ambiguităților în definirea lor. Astfel, în procedura formulară, excepția desemna orice mijloc prin care, fără a combate direct cererea adversarului său, pîrîtul susținea că nu trebuie condamnat sau că nu trebuie încă condamnat. În formula magistratului, *exceptio* era astfel inserată imediat după *intentio*. Ea trebuia să figureze în schema prelimina-

ră a procesului pentru că, bazată pe o regulă de drept pretorian, ea avea drept scop să paralizaze aplicațiunea regulii de drept civil care forma fundamentul pretenției exprimate în *intentio*. În această situație, magistratul avea datoria să examineze în primul rînd dacă regula de drept pretorian era aplicabilă în speță și, în caz afirmativ, să confirme pretențiunea pîrîtului, înlăturînd examenul cererii inițiale. De aici, expresiunea de *exceptio* acordată acestui mijloc de apărare, cu totul special procedurii formulară. Este adevărat că în forma în care a apărut la Roma și în raport cu deosebirea ce exista între dreptul civil și dreptul pretorian la acea dată, *exceptio* avea un rol și o fizionomie deosebite de cele din procesul civil modern, căci astăzi judecătorii nu au de aplicat decît un singur regim de drept, egal și același pentru toate părțile din proces, iar formele judecării sînt cu totul altele [12, p. 214].

În prezent, despre excepție nu se poate vorbi făcându-se abstracție de noțiunea de apărare, deoarece într-un sens larg prin apărare se desemnează toate mijloacele folosite de pîrît pentru a obține respingerea cererii reclamantului sau numai întîrzierea judecării [14, p. 66-67].

Într-adevăr, pîrîtul este îndepărtat să întrebuițeze cele mai diverse procedee spre a obține apărarea intereselor sale. În acest scop, pîrîtul poate nega faptele alegate de reclamant, poate nega însăși existența dreptului invocat de către acesta, stingerea dreptului și a obligației sale corelative, dar poate invoca și împrejurări formale de natură a conduce la amînarea judecării, la constatarea inadmisibilității acțiunii etc.

Prin urmare, în acest înțeles larg conceptul de apărare cuprinde atît obiecțiunile care se referă la fondul dreptului, cît și acelea care vizează partea formală a judecării. În sens restrîns, apărarea pîrîtului desemnează obiecțiunile prin care se urmărește combaterea directă a pretenției ca nedreaptă sau inexistentă ori stinsă printr-o cauză ulterioară. În acest sens, opunerea pîrîtului la cererea reclamantului poartă denumirea de apărare de fond. Prin apărarea de fond pîrîtul acceptă ca lupta judiciară să aibă loc pe “terrenul” organizat de reclamant prin actul de sesizare; iar, în final, pîrîtul urmărește pe calea acestei apărări să obțină respingerea acțiunii ca nefondată [14, p. 67].

Conceptul strict procedural de excepție este legat însă de partea formală a judecării. Excepțiile sînt acele mijloace prin care, de regu-

lă, pîrîtul urmărește, fără a nega existența dreptului subiectiv, întîrzierea judecării sau respingerea acțiunii ca inadmisibilă. Există o mare diversitate de excepții: unele dintre ele sînt expres reglementate de lege; altele pot fi deduse din necesitatea aplicării unor sancțiuni procedurale și chiar din ansamblul reglementărilor procedurale în materie. Toate au însă o caracteristică comună: de a supune judecătorului o chestiune exterioară și prealabilă dezbaterii fondului cauzei.

În practica judiciară excepțiile joacă un rol deosebit de important în soluționarea corectă și promptă a litigiilor. Ele se alătură celorlalte mijloace de apărare pe care una dintre părți le poate utiliza în sprijinul poziției sale în proces. Nu arareori un proces civil se finalizează pe cale de excepție. Consecințele admiterii sînt grave pentru una dintre părți, întrucît ele pot avea un efect dilatoriu sau chiar peremptoriu asupra judecării și, implicit, asupra posibilităților de restabilire grabnică a raporturilor juridice contestate [14, p. 69].

Sub aspect conceptual, vom preciza că în studiile de specialitate se utilizează atît categoria de “excepții de procedură” [14, p. 66-67], cît și cea de “excepții procesuale” [15, p. 13-21]. Totuși, mai mult se optează pentru noțiunea de “excepții procesuale”, deoarece se consideră că înglobează și excepțiile de procedură, și excepțiile de fond. De asemenea, și terminologic este preferabilă soluția, pentru că termenul de “proces” vine din latinescul “processus”, care semnifică înaintare, progres, iar ex-

cepția constituie tocmai o piedică, un impediment în calea curgerii normale a judecării, împiedicînd-o definitiv sau, în cele mai multe cazuri, amînînd-o pînă se îndeplinește procedura.

În ceea ce privește definirea *excepției procesuale*, vom cita definiția formulată de către V. M. Cioabanu, potrivit căreia aceasta este “mijlocul procedural prin care, în condițiile legii, partea interesată, procurorul sau instanța din oficiu invocă, în cadrul procesului civil și fără a pune în discuție fondul dreptului, neregularități procedurale privitoare la compunerea și constituirea instanței, competența acesteia ori la procedura de judecată sau lipsuri referitoare la exercițiul dreptului la acțiune ori, dimpotrivă, aplicarea normelor legale referitoare la acestea, urmărind, după caz, declinarea competenței, amînarea judecării, refacerea unor acte, anularea, respingerea ori perimarea cererii” [2, p. 116]. Or, într-o altă formulare, *excepțiile procesuale* sînt acele mijloace prin care, în cadrul procesului civil, partea interesată, procurorul sau instanța din oficiu invocă, în condițiile prescrise de lege și fără a pune în discuție fondul pretenției deduse judecării, neregularități procedurale sau lipsuri privind exercițiul dreptului la acțiune, urmărind întîrzierea sau împiedicarea judecării în fond [4, p. 234].

Printre caracteristicile excepțiilor procesuale pot fi menționate [15, p. 13-14; 5, p. 148]:

- Excepția procesuală, ca una dintre formele de manifestare a acțiunii, presupune existența unui proces pendinte.

- Excepția este, prin natura sa, un mijloc de apărare, astfel încât, de regulă, este ridicată de pîrît. Cu toate acestea, datorită faptului că în procesul civil și reclamantul, nu numai în situația în care pîrîtul formulează cerere reconvențională, poate trece în poziție defensivă, ci și față de excepțiile procesuale invocate de acesta din urmă, căutînd să le înlătore, pentru a putea continua procesul, sau invocînd la rîndul său o excepție la excepție. Și celelalte părți pot ridica excepții, ca, spre exemplu, intervenienții și chematul în garanție, iar în cazul excepțiilor absolute, chiar procurorul și instanța din oficiu.

- Excepțiile procesuale constituie o formă a apărării procesuale, dar nu se confundă cu apărările în fond nici atunci cînd duc la respingerea sau anularea cererii.

- Admiterea excepției duce la întîrzierea judecării (amînarea cauzei, refacerea unor acte, declinarea competenței, trimiterea dosarului la instanța mai întîi sesizată etc.) sau la împiedicarea judecării (anularea cererii, respingerea acesteia ca prematură, inadmisibilă, însă nu ca nefondată, stingerea procesului, închiderea dosarului).

Într-o altă lucrare de specialitate, trăsăturile excepțiilor procesuale sînt reduse la următoarele [2, p. 128-129]:

- Excepțiile procesuale constituie mijloace de apărare în procesul judiciar, fiind mijloace tehnice, prin care se invocă încălcări ale normelor de drept material și procesual, fără a pune în discuție fondul dreptului;

- Admiterea excepțiilor procesuale poate produce efecte diferite

în funcție de natura excepției invocate, respectiv dacă este vorba de o excepție dilatorie, efectul este amînarea soluționării cererii principale, iar în cazul excepțiilor peremptorii, efectul este stingerea procesului, anularea sau respingerea cererii;

- Admiterea excepției nu afectează, în principiu, dreptul reclamantului, iar hotărîrea pronunțată ca urmare a admiterii unei excepții nu are autoritate de lucru judecat în privința fondului dreptului.

Multitudinea excepțiilor procesuale a condiționat o clasificare a acestora în literatura de specialitate, fiind folosite mai multe criterii. Astfel, după obiectul asupra căruia poartă, excepțiile procesuale pot fi *excepții de procedură* și *excepții de fond*. După efectul pe care tind să-l producă, excepțiile procesuale se clasifică în *excepții dilatorii* și *excepții peremptorii* (diriman-te). Primele tind la amînarea judecării, declinarea competenței sau refacerea unor acte de procedură (excepția de incompatibilitate, excepția de recuzare, excepția de conexitate etc.), iar ultimele au ca scop respingerea sau anularea cererii sau stingerea procesului (prescripția, puterea lucrului judecat, excepția lipsei capacității procesuale etc.).

După caracterul imperativ sau dispozitiv al normei încălcate, se face distincție între *excepții absolute* și *excepții relative*. Excepțiile absolute privesc încălcarea unor norme imperative și pot fi invocate de oricare dintre părți, de procuror sau de instanță din oficiu, în oricare fază a procesului. Excepțiile relative privesc încăl-

carei unor norme dispozitive și pot fi invocate numai de partea interesată și numai într-un anumit termen [20, p. 65].

În desfășurarea unui proces civil, pe lângă excepțiile procesuale (de procedură și de fond), poate fi invocată și o excepție de neconstituționalitate. Pentru că este invocată în timpul unui proces aflat în desfășurare, în fața instanțelor judecătorești și pentru a consolida poziția procesuală a părții care a formulat-o, se poate pune întrebarea: este ea o excepție procesuală ca și cele menționate anterior?

Doctrina are multe și importante rezerve față de un eventual răspuns afirmativ [3, p. 131]. Totuși, o analiză temeinică poate surprinde punctele de apropiere și pe cele de deosebire.

Înainte de a expune viziunile cercetătorilor pe marginea acestui subiect, ne vom referi la esența și caracteristicile acestei instituții juridice. Astfel, prin ea însăși excepția de neconstituționalitate privește un proces judiciar declanșat în care, atacîndu-se actul de aplicare concretă a legii, cel interesat cere să se constate că dispoziția legală pe care se întemeiază actul de aplicare este neconstituțională și ca atare trebuie înlăturată. În mod firesc procedura invocării și soluționării excepției de neconstituționalitate este în detaliu reglementată prin lege, ea fiind la dispoziția justițiabililor [16, p. 86].

Curtea Constituțională a Republicii Moldova interpretează termenul „excepție de neconstituționalitate” ca exprimînd o legătură organică între problema de neconstituționalitate și fondul litigiului

principal și că poate fi invocată atît din inițiativa părților, cît și din oficiu de instanța de judecată. În opinia Curții, excepția de neconstituționalitate este o procedură de inițiere de către instanța de judecată ordinară, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului de constituționalitate și se numește „excepție”, deoarece această procedură este o abatere de la regula generală [1, p. 69].

Așadar, în esența sa juridică, excepția de neconstituționalitate este o formă a controlului de constituționalitate *a posteriori*, realizat de Curtea Constituțională în virtutea art. 135 alin. (1) litera g) din Constituție [8] și a art. 4 alin. (1) litera g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională [13].

În încercarea de a aborda excepția de neconstituționalitate în contextul excepțiilor procesuale, vom preciza că în doctrina românească excepția de neconstituționalitate a fost definită drept „un incident ivit în desfășurarea unui proces în fața instanței judecătorești, constînd în contestarea legitimității constituționale a unei prevederi legale dintr-o lege sau ordonanță de care depinde judecarea cauzei” [17, p. 143; 7, p. 51]. Avînd ca obiect o dispoziție legală de care depinde soluționarea cauzei, excepția de neconstituționalitate este caracterizată ca fiind o apărare de fond, dar ea constituie totodată și un mijloc specific jurisdicției constituționale pentru exercitarea controlului de constituționalitate, cu o semnificație proprie în cadrul procedurii civile sau penale [19, p. 117; 20, p. 69].

Potrivit unor autori, excepția de

neconstituționalitate nu este o simplă excepție procesuală. Asemănarea cu această categorie este dată doar de caracterul ei de incident în cursul unui proces. Deși cu unele concesii, în anumite limite sau sub unele aspecte, efectele invocării excepției de neconstituționalitate par identice sau apropiate de cele ale excepției procesuale (bunăoară, efectul întîrzierii judecării, dacă instanța dispune suspendarea acestora), n-ar fi posibilă încadrarea *stricto sensu* a excepției de neconstituționalitate nici în categoria așa-ziselor „excepții de procedură”, nici în categoria „excepțiilor de fond”. Din acest punct de vedere, susține I. Deleanu, excepția de neconstituționalitate pare a se apropia mai mult – fără să se identifice – de „apărările de fond”, invocîndu-se un mijloc legal de ineficiență a unei dispoziții, cuprinse într-o lege sau ordonanță, care ar urma să se aplice la soluționarea respectivului litigiu [10, p. 256].

În baza acestor momente, autorul susține că prin obiectul ei, prin procedura de rezolvare și prin efectele deciziei asupra excepției de neconstituționalitate, aceasta nu este un mijloc tehnic procesual specific acțiunii penale sau civile – asemenea excepțiilor procesuale –, ci un mijloc tehnic aparținînd „instrumentarului” dreptului constituțional, pentru exercitarea controlului de constituționalitate, iar transpunerea *mutatis mutandis* a regulilor procedurale comune aplicabile excepțiilor procesuale este inadmisibilă [9, p. 257].

O asemenea afirmație a fost criticată. Caracterul excepției de neconstituționalitate de instrument

al dreptului constituțional este pus în primul rînd pe seama scopului excepției ca modalitate de control al constituționalității legilor, dar și a specificului său în cadrul jurisdicției constituționale. Acesta ar afecta însă semnificația excepției în cadrul procesului principal, în fața instanței judecătorești. O modalitate juridică poate avea forme de realizare și semnificații specifice în diferite instituții sau ramuri de drept, deoarece altminteri ar fi respinse de acestea [10, p. 257; 17, p. 144].

Potrivit unei alte viziuni, excepția de neconstituționalitate nu poate fi încadrată fără rezerve serioase în categoria excepțiilor procesuale, chiar dacă prezintă importante asemănări cu acestea [3, p. 131]. În acest context, P. Florea susține că excepția de neconstituționalitate este o excepție procedurală de fond, fiind în legătură directă cu dreptul pretins și care, în situația admiterii ei, face inutilă orice examinare pe fond a acțiunii. Autorul aseamănă excepția de neconstituționalitate cu apărările de fond, arătînd că totuși se deosebește de acestea prin aceea că nu privește direct fondul cauzei, ci doar imposibilitatea ca acesta să fie dedus judecării din motivul neconformității cu dispozițiile constituționale [11, p.100].

Criticînd o asemenea afirmație, B. Selejan-Guțan susține că ea nu valorifică îndeajuns particularitățile excepției de neconstituționalitate, pentru a înscrie în sistemul excepțiilor procesuale. Simpla încadrare a excepției de constituționalitate în categoria excepțiilor procesuale de fond nu este sufici-

entă, deoarece ne aflăm, în primul rând, în planul dreptului constituțional, și după cum judicios afirmă I. Deleanu, nu este posibilă transpunerea integrală a regulilor procedurale comune referitoare la excepțiile procesuale. Spre exemplu, în soluționarea excepției de neconstituționalitate nu se aplică principiul devenit clasic în materia excepțiilor procesuale, potrivit căruia „judecătorul acțiunii este și judecătorul excepției” [20, p. 70].

Cele expuse fundamentează ipoteza că între excepțiile procesuale și excepția de neconstituționalitate există distincții clare, care în principiu fundamentează statutul juridic distinct al ultimei. În vederea clarificării acestei ipoteze, considerăm necesar a dezvolta caracteristicile excepției de neconstituționalitate.

O primă caracteristică rezidă în faptul că excepția de neconstituționalitate este o excepție *de ordine publică*. Ca o consecință, ea poate fi invocată de toate părțile litigiului, de procuror sau de instanță din oficiu; procurorul poate ridica excepția de neconstituționalitate numai dacă are calitatea de participant la proces [7, p. 52]. De asemenea, invocarea excepției de neconstituționalitate se poate face în orice etapă a procesului, neexistând în acest sens nici o circumstanțiere. Caracterul de ordine publică al excepției de neconstituționalitate atrage și imposibilitatea acoperirii ei, precum și a renunțării la excepție, principiul disponibilității nefiind aplicabil după sesizarea Curții Constituționale. Sub aspect procesual, excepția de neconstituționalitate este o excepție

dirimantă, pentru că poate duce la respingerea acțiunii, fără ca dreptul dedus judecății să mai fie examinat pe fond.

Excepția de neconstituționalitate este o *chestiune prejudicială* relativă la legitimitatea constituțională a legii aplicabile cauzei în care a fost invocată. Ca atare, pe de o parte, excepția trebuie să fie pertinentă, adică să poarte asupra unei legi de care depinde soluționarea cauzei, iar pe de altă parte, de soluționarea excepției depinde și soluționarea procesului principal. Ea este un mijloc de apărare, avînd o dublă funcție. Din această perspectivă, excepția de neconstituționalitate face parte din instrumentele puse la dispoziția părților în vederea apărării drepturilor și intereselor lor, dar aparține și arsenalului dreptului constituțional pentru asigurarea supremației Constituției prin controlul concret al constituționalității legilor [7, p. 72].

Astfel, vom preciza că chiar dacă excepția de neconstituționalitate este pusă la dispoziția particularului, sesizarea Curții Constituționale se face de către Curtea Supremă de Justiție (în cazul României – de către instanțele judecătorești). Respectiv, se consideră că excepția de neconstituționalitate este o posibilitate importantă pentru cetățean, deși insuficientă [1, p. 68].

Procedura de soluționare a excepției de neconstituționalitate este *de drept public*, punînd în mișcare o competență de atribuire exclusivă și cu caracter imperativ. Potrivit cercetătoarei B. Selejan-Guțan, procedura de soluționare a excepției de neconstituționalitate

cuprinde două faze, respectiv, cea prealabilă scrisă, condusă de către judecător, care se încheie odată cu întocmirea și depunerea raportului la președintele Curții, și cea cu caracter deliberativ, ce se încheie odată cu emiterea și publicarea deciziei în Monitorul Oficial [20, p. 72]. Ținînd cont de faptul că în Republica Moldova dreptul de sesizare a Curții Constituționale îi revine doar Curții Supreme de Justiție, și nu instanțelor judecătorești, am putea aprecia că în cazul nostru procedura de soluționare a excepției de neconstituționalitate cuprinde convențional trei faze: prima – în cadrul instanței care examinează cauza, care se încheie cu înaintarea unui demers către Curtea Supremă de Justiție, prin care se ridică excepția de neconstituționalitate; a doua – condusă de Curtea Supremă de Justiție, finalizată cu sesizarea Curții Constituționale, și a treia – procedura propriu-zisă de control al actelor juridice contestate ca neconstituționale, desfășurată în cadrul Curții Constituționale.

Soluționarea excepției de neconstituționale este de competența exclusivă a Curții Constituționale. Această trăsătură rezultă direct din prevederile constituționale, respectiv, din opțiunea legiuitorului pentru aplicarea modelului european de justiție constituțională, precum și din reglementarea legală care stabilește că instanța va sesiza Curtea Constituțională printr-o încheiere, atunci cînd constată că excepția este admisibilă. Chiar dacă ne aflăm în prezența unei competențe exclusive a Curții Constituționale, se conside-

ră că excepția de neconstituționalitate are marele merit de a realiza asocierea la procesul de control al constituționalității legilor a instanțelor judecătorești și a persoanelor interesate – părțile procesului în care se poate invoca.

O ultimă trăsătură a excepției de neconstituționalitate ce merită o apreciere deosebită ține de faptul că, prin excelență, ea privește drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, reprezentând în egală măsură „o garanție constituțională a apărării intereselor lor.” [18, p. 7]

Potrivit lui I. Moraru, excepția de neconstituționalitate este un procedeu eficient de apărare a drepturilor și libertăților publice, este un procedeu defensiv în care aștepti ca legea să ți se aplice pentru a o ataca [16, p. 86].

Astfel, prin esența sa, excepția de neconstituționalitate constituie o garanție constituțională a drepturilor și libertăților conferite cetățenilor, pentru apărarea lor împotriva unor eventuale atentate ale legiuitorului prin instituirea unor reguli neconstituționale concrete. Pe cale de consecință, îndeosebi prin excepția de neconstituționalitate, Curtea Constituțională îndeplinindu-și rolul de garant al supremației Constituției, implicit reprezintă și un garant al realizării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, asigurând în acest scop accesul cetățenilor la justiția constituțională pentru protecția acestor drepturi și libertăți [17, p. 142].

În baza celor expuse, vom constata că excepția de neconstituționalitate poate fi privită ca un mijloc de apărare procesuală, prin efectul

căruia se înlătură de la aplicarea în speță a unui text de lege ce consacră o regulă de drept care contravine dispozițiilor de forță juridică superioară. Ceea ce particularizează instituția juridică analizată este natura normei juridice la care ne raportăm prin efectul excepției. Raportarea se face la normele constituționale care prevalează asupra tuturor celorlalte. Dacă în cazul excepțiilor de procedură se invocă anumite neregularități de procedură, iar în cazul excepțiilor de fond se invocă lipsuri referitoare la exercițiul dreptului la acțiune, excepția de neconstituționalitate vine cu un mecanism revoluționar. Nu mai este purtată discuția în sfera aplicării dreptului (presumat corect și de aceea necontestat) la situația particulară dedusă judecății, ci se transferă discuția pe terenul normei juridice însăși. Partea care se acoperă astfel nu mai spune că aplicarea dreptului (ca sumă a normelor juridice în vigoare) este alta, ci susține că însăși norma juridică a cărei aplicare trebuie realizată este greșită, viciată, neconstituțională. Aceasta ar fi diferența specifică dintre noțiunile comparate din care decurg altele.

Amintim în această ordine de idei câteva deosebiri. În primul rând, excepția de neconstituționalitate este judecată de o altă instanță decât cea investită să soluționeze cauza. Competentă să judece este Curtea Constituțională pentru toate excepțiile „ridicate în fața instanțelor judecătorești”.

În al doilea rând, dacă efectul excepțiilor procesuale poate fi dilatoriu sau peremptoriu, efectul excepției de neconstituționalitate poate fi considerat declinatoriu

într-o primă fază, puțin deveni peremptoriu dacă excepția a fost admisă, sau doar dilatoriu dacă excepția nu este admisă.

Articolul 12¹ alin. (3) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [6] prevede că: “Din momentul emiterii de către instanță a încheierii cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate și pînă la adoptarea hotărîrii de către Curtea Constituțională, procedura de examinare a pricinii sau de executare a hotărîrii pronunțate se suspendă”.

O a treia deosebire constă în faptul că deciziile prin care Curtea Constituțională se pronunță asupra unei excepții de neconstituționalitate produc efecte „erga omnes”. În consecință, dispoziția din lege sau ordonanță declarată neconstituțională nu se mai poate aplica în nici o altă cauză. Dacă aceeași excepție se mai invocă în alte pricini, ea este respinsă ca fiind lipsită de obiect. Dacă, însă, excepția a fost respinsă, ea poate fi invocată de alte părți sau instanțe judecătorești în alte cauze și Curtea se va pronunța din nou.

Așadar, invocarea unei excepții de neconstituționalitate într-un proces pendent este un demers mult mai ambițios decât acela de a invoca o excepție de procedură sau de fond, dar rezultatul în cazul admiterii este mult mai energic. Rămîne doar ca partea interesată să analizeze șansele de reușită ale unui astfel de demers. Invocarea excepției de neconstituționalitate doar în scop de șicană este corectabilă de către instanța de judecată în fața căreia se invocă, căci instanța acționează ca un prim filtru legal. Sesizarea Curții se face

numai atunci când aceasta constată că este vorba de neconstituționalitatea unei dispoziții de care depinde judecata cauzei.

Generalizând, vom nota că excepția de neconstituționalitate ocupă un loc aparte în sistemul excepțiilor procesuale. Fundamentată pe ideea de control al constituționalității legilor, ea se înscrie între mijloacele specifice de exercitare a acestui control, prin intermediul ei realizându-se controlul concret *a posteriori*. Totodată, reglementarea excepției de neconstituționalitate asigură și accesul indirect al persoanelor la justiția constituțională.

Deși controlul de constituționalitate a fost gândit ca un control esențialmente obiectiv, excepția de neconstituționalitate îmbină acest caracter al controlului cu interesul subiectiv al protecției drepturilor individuale. Sub aspect procesual, prin excepția de neconstituționalitate se realizează o îmbinare între mijloacele specifice de apărare din dreptul procesual și instrumentele specifice dreptului constituțional și controlului constituționalității legilor, toate orientate spre protecția drepturilor omului și spre asigurarea supremației Constituției într-un stat de drept.

Referințe bibliografice

1. Aramă E. *Controlul constituționalității legilor: istorie și actualitate*. Chișinău: Museum, 2000.
2. Ciobanu V. M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală*. Vol. II. București: Editura Național, 1997.
3. Ciobanu V. M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală*. Vol. I. București: Editura Național, 1996.
4. Ciobanu V. M., Boroș G. *Drept procesual civil. Curs selectiv. Teste grilă*. Ed. a 3-a. București: Editura All Beck, 2005.
5. Ciobanu V. M., Boroș G. *Probleme privind excepțiile procesuale*. În: *Dreptul*, 1990, nr. 9-12.
6. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova*, nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 111-115 din 12.06.2003.
7. Constantinescu M., Amzulescu M. *Drept contencios constituțional. Sinteză*. București: Editura Fundației ROMÂNIA DE MÂINE, 2002.
8. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.08.1994, nr. 1.
9. Deleanu I. *Instituții și proceduri constituționale – tratat*. București: Editura Servo-Sat, 2003.
10. Deleanu I. *Justiția constituțională*. București: Lumina Lex, 1995.
11. Florea P. *Neconstituționalitatea. Excepția de neconstituționalitate în procesul civil*. București: Editura Scripta, 1998.
12. Herovanu E. *Principiile procedurii judiciare*. București: Institutul de Arte Grafice “Lupta” N. Stroilă, 1932.
13. *Legea cu privire la Curtea Constituțională*, nr. 317 din 13.12.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 8 din 07.02.1995.
14. Leș I. *Principii și instituții de drept procesual civil*. Vol. II. București: Lumina Lex, 1999.
15. Lozneanu V. *Excepțiile de fond în procesul civil*. București: Lumina Lex, 2003.
16. Muraru I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Editura Actami, 1998.
17. Muraru I., Constantinescu M. *Curtea Constituțională a României*. București: Editura Albatros, 1997.
18. Muraru I., Constantinescu M., *Rolul Curții Constituționale în asigurarea echilibrului puterilor în stat*. În: *Dreptul*, 1992, nr. 9.
19. Muraru I., Vlădoiu N. M., Muraru A., Barbu S.-G. *Contencios constituțional*. București: Editura Hamangiu, 2009.
20. Selejan-Gușan B. *Excepția de neconstituționalitate*. București: Editura All Beck, 2005.